

De Helden van Amsterdam

Een kijkje in de archieven van de Amsterdamse brandweer

Al 330 jaar oefenen bij de brandweer

door Gerard Koppers

Het succes van een brandweerkorps is in hoge mate afhankelijk van de geoefendheid. Dat wist Jan van der Heijden in 1682 al, toen hij het verplichte oefenen met de door hem ingevoerde brandspuiten invoerde. Ook bij de tegenwoordige brandweer wordt nog steeds volop geoefend. Hoe doen ze dat, en vooral wáár?

Met de nieuwe brandweerorganisatie die in 1682 werd ingevoerd door Jan van der Heijden kwam ook het fenomeen 'oefenen' voor het eerst in beeld. Vanaf dat moment moesten de bemanningen van alle zestig wijkspuiten (elk met 40 man) twee maal per jaar oefenen. Tot ver in de twintigste eeuw was het jaarlijkse 'spuitproberen' bij vele vrijwillige brandweerkorpsen in Nederland nog een feest voor het hele dorp.

Amsterdam kreeg in 1874 een beroepsbrandweer en daar was het opleiden en oefenen zo mogelijk nog belangrijker. Op het braakliggende terrein bij de Funen werd in de eerste jaren veel geoefend en bij de brandweerkazernes waar ruimte was, kwamen 'klimhuizen'. Dat waren torens van vier of meer verdiepingen met

Het beruchte 'Zweeds rek' in het oefengebouw aan de Lepelstraat, waar de mannen met gasmaskers en helmen op allerlei acrobatische toeren moesten uithalen.

open vensters waarin men kon oefenen met springzeilen, redlijnen en redladders. Die redladders waren lichte ladders van dertien sporten met een grote haak, waarmee men van verdieping tot verdieping kon klimmen. Dat was een typische brandweertruc, die er ruim honderd jaar lang bij de opleiding van nieuwe brandwachten ingestampt werd. Elke brandweerman moest een paar keer per jaar meedoen met de 'redladderexercitie', zodat men onder grote druk in ernstige situaties 'op de automatische piloot' zichzelf, zijn collega's of burgers kon redden. Die klimhuizen zijn tot in de jaren zeven-

tig bij het ontwerp van brandweerkazernes meegenomen. Ze werden overigens ook gebruikt voor het drogen van slangen, maar sinds de kunststofslangen zijn ingevoerd, hoeft dat niet meer. Bij de oudere kazernes kunt u ze nog wel herkennen, die open vensters waarin bij menige brandwacht het zweet rijkelijk vloeiende.

Professionalisering

Met de groei van havens en industrieën

mogelijk te beperken. Vanaf 1968 kon gebruik gemaakt worden van een terrein op het eiland Zeeburg, vlak naast de Amsterdamse brug. Met de overheersende zuidwestenwind verwaaide de rook over het (nog niet bewoonde) IJsselmeer. Vaak genoeg gaf dat voor niet-ingewijden een vreemde aanblik: dikke zwarte rookwolken, wat toch op een vette brand duidde, die dan plotseling wit werden en weg waren. Dan was er weer een bak met olie of een afgedankte brandweerauto in brand gestoken met (oude) huisbrandolie en moesten de brandweermannen dat blussen met behulp van bluspoeder (dat de witte wolk veroorzaakte) of schuim. Na veertien jaar kwam ook daar een einde aan, maar ondertussen had men al een voormalig stookgebouw op de Zuidergasfabriek kunnen krijgen. Sinds Amsterdam op aardgas overgeschakeld was, waren de gasfabrieken brodeloos en de stookgebouwen waren ideaal voor de brandweer, want die waren wel bestand tegen een beetje vuur.

De 'schrone' instructie, zoals theorie en gymnastiek, kon op de kazerne Nico aan de IJtunnel worden verzorgd, die in 1973 was verzezen en de 'vuile' oefeningen vonden plaats op de Zuidergasfabriek. Aan dat stookgebouw zat in het begin nog een gigantische koker waardoor vroeger de kolen met een transportband naar boven werden vervoerd. De spartaanse brandweerinstructeurs lieten de mannen met

Het gebouw op de Zuidergasfabriek werd uitgebreid met allerlei objecten om alle voorkomende incidenten te kunnen beoefenen, tot oude trams aan toe.

moest de brandweer zich steeds meer gaan voorbereiden op de nieuwe risico's en in het begin van de jaren dertig van de vorige eeuw wist de toenmalige commandant Gordijn de hand te leggen op een heus passagierschip, dat in verband met de crisis was afgedankt en in de Coenhaven werkloos lag te wezen. Het s.s. 'Prins der Nederlanden' werd tussen 1933 en 1935 het toneel van tal van experimenten en ingewikkelde oefeningen. In diezelfde tijd verkreeg men het voormalige filiaal van de Bank van Leening aan de Lepelstraat bij de Weesperstraat, waarvan een instructiegebouw inclusief gymnastiekzaal gemaakt werd. Pas na veertig jaar moest de brandweer het pand verlaten, omdat in 1973 de Weesperstraat verbreed werd voor de metro. Praktijkoefeningen werden steeds ergens aan de rand van de stad gehouden, om de overlast zo veel

volle uitrusting, maskers en persluchtapparaten naar boven hollen in de koker, die te laag was om rechtop te lopen. Later werden nog tal van andere oefenobjecten in en rond het stookgebouw neergezet, maar nu is dan toch echt het laatste

In de rubriek 'De Helden van Amsterdam' staan we stil bij alle heldendaden die de Amsterdamse brandweer (tegenwoordig korps Amsterdam-Amstelland geheten) de afgelopen decennia heeft geleverd. Natuurlijk komen veel spraakmakende branden voorbij.

Deze rubriek komt tot stand dankzij de geweldige medewerking van Gerard Koppers, de archivaris, tevens 'wandellende encyclopedie' van de Amsterdamse brandweer.

uur voor het pand geslagen. Nog dit jaar wordt het definitief door de brandweer verlaten. Het zal plaatsmaken voor een nieuwe woonwijk, waarmee aan de kant van de UTS al begonnen is.

Milieuvriendelijk oefenen

In de loop der jaren is diverse malen gezocht naar geschikte oefenplekken voor de brandweer, die steeds hogere eisen stelt. In het begin van de jaren tachtig werd er geoefend bij de Melkweg in Noord en hoopte men op de gesloten raffinaderij van Mobil Oil. Ook de erfenis van de Bescherming Bevolking, een oefenterrein aan de Kajuitweg, moest in 1994 aan Icovia worden afgestaan en het overdekte oefenen in het Alfa-Romeogebouw aan de Dynamostraat tussen 1993 en 2004 was ook niet altijd een succes. Sinds 2008 heeft het korps de beschikking over een hypermodern oefencomplex naast van de Schipholbrandweer aan de Sloteweg op de luchthaven. Daar is een heel gebouw neergezet waarin allerlei branden kunnen worden nagebootst, zoals in portiekwoningen, hotels en ziekenhuizen, maar ook in bedrijven. Verder zijn er een klimsteiger en een oefenvijver, terwijl ook instortingen kunnen worden gesimuleerd op een puinterrein. Alles wat zich in het gebouw afspeelt kan worden gevolgd via camera's en de instructeurs kunnen direct ingrijpen als de situatie gevaarlijk wordt. Het korps heeft daarmee weer het neusje van de zalm op het gebied van realistisch oefenen en zowel landelijk als internationaal is er grote belangstelling voor het complex. Brandweer Amsterdam-Amstelland loopt na 330 jaar nog steeds voorop bij het oefenen en opleiden!

FOTO'S: ARCHIEVEN NDBC/

BRANDWEER AMSTERDAM-AMSTELLAND

Het hypermoderne oefengebouw op Schiphol, waar Brandweer Amsterdam-Amstelland tegenwoordig zijn vaardigheden kweekt en onderhoudt. Zie www.bocas.nl

De redladderexercitie stond tot in de jaren zeventig regelmatig op het oefenprogramma, ook op de kazerne Nieuwe Achtergracht. De oefening werd steeds met meer brandwachten tegelijk synchroon uitgevoerd.

Volgende keer: de drie O's!

Weet u nog wel? Brandpreventie en de drie O's? In de jaren zestig verscheen hij regelmatig op de televisie om ons te vertellen dat branden begonnen door Onvoorzichtigheid, Onwetendheid en Onverschilligheid. Waar is 'ie gebleven en heeft het geholpen?

Lees ermeer over in de volgende aflevering van de 'Helden van Amsterdam'.

